

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

УДК 338.432(477)

Білецька Н. В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Досліджено основні положення сучасних теорій державного регулювання в аграрному секторі, його проблемні питання та необхідність здійснення у працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, а також його інструментарій: принципи, форми, методи, засоби і сфери. Проаналізовано проблематику державного регулювання аграрного сектору економіки та запропоновано напрямки її вирішення.

Ключові слова: державне регулювання, аграрний сектор, принципи державного регулювання, форми державного регулювання, методи державного регулювання, засоби державного регулювання.

N. Biletska

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF GOVERNMENT REGULATION OF AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

The main provisions of modern theories of government regulation in agricultural sector, its problems and the need to implement them in the famous domestic and foreign scholars works, the main principles, forms, methods and means are investigated. The main problems of state regulation of agricultural sector are analyzed with the ideas how to solve them.

Keywords: government regulation, agricultural sector, government regulation principles, forms of regulation, methods of state regulation, means of state regulation.

Вступ. Аграрний сектор є особливою галуззю економіки держави, оскільки його розвиток суттєво впливає на рівень життя українського народу. В ньому задіяно близько 20% зайнятого населення та виробляється 12-14% валового внутрішнього продукту країни [4, с. 8]. Оскільки Україна готується до вступу у СОТ, питання розвитку аграрного сектору має принципове значення для держави. Успішне вирішення завдань ефективного розвитку аграрного сектору економіки України, зростання його конкурентоспроможності за умов невирішеності світової продовольчої проблеми набуває не лише суто національного, а й міжнародного значення. З огляду на це, досить важливу роль у розвитку аграрного сектору повинна відігравати держава, проводячи реформи галузі та створюючи умови для ефективного виробництва сільськогосподарської продукції. Але, поки що аграрна реформа не дала очікуваного результату, суттєво не підвищила обсяги та ефективність аграрного виробництва, раціонального використання його земельно-ресурсного потенціалу і, як наслідок, забезпечення продовольчої безпеки країни. Проведені зміни не змогли стимулювати сталий розвиток сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення сучасних теорій державного регу-

лювання в аграрному секторі, його проблемні питання та необхідність здійснення викладені в працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких – питання державного регулювання економіки в цілому та агропромислового комплексу зокрема розглядали А. Мюллер [20], А. Сміт [28], Д. Кейнс [6], І. Шумпетер [33], К. Маркс [15], М. Портер [23], М. Фрідман [30], П. Самуельсон [27], Ф. Ліст [13] та ін. Українські вчені також досліджують зазначені питання, це: академік АЕН України П. Саблук [26], академік УААН В. Месель-Веселяк [16], Б. Пасхавер [22] та ін.

Мета статті – дослідити трактування поняття “державне регулювання” у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, дослідити форми, методи, засоби та заходи державного регулювання економіки України, проаналізувати проблематику державного регулювання АПК і віднайти напрямки їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба в державному регулюванні економіки теоретично обґрунтована Дж. Кейнсом [6]. Його мета полягає у забезпеченні прибутковості капіталу та водночас запобіганні соціального вибуху, який може трапитись внаслідок безробіття, падіння рівня життя, інфляції та інших явищ.

До завдань державного регулювання аграрного сектору економіки України, на вирішення яких повинні бути сконцентровані зусилля держави, слід віднести такі, що зазначено на рис. 1.

реби населення у продуктах харчування, а промисловості – у сировині [10, с. 160].

В. Крилов [9] вважає, що державне регулювання розвитку АПК уособлює систему економічного,

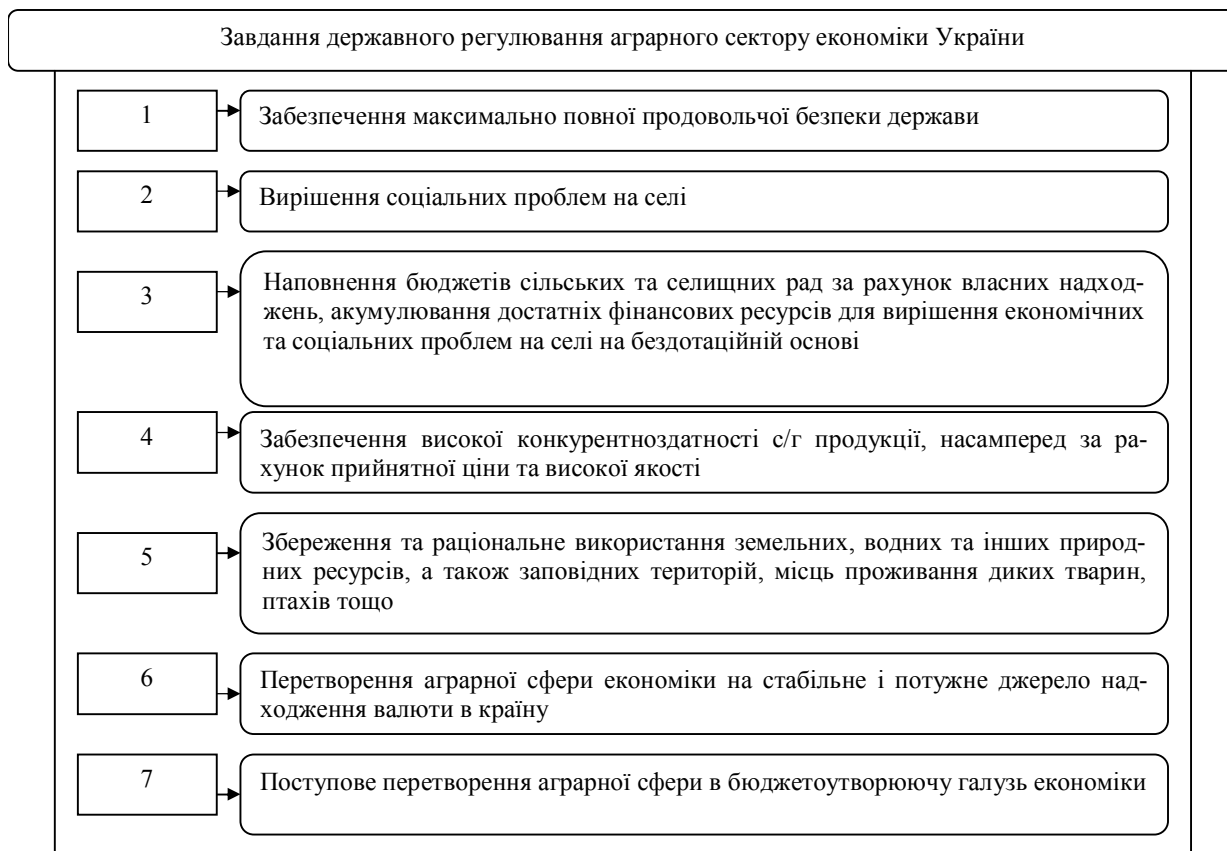

Рис. 1. Завдання державного регулювання аграрного сектору економіки
(складено автором за [11, 12])

Державне регулювання аграрного сектору економіки уособлює процес впливу на її розвиток доповнення стимулів ринкового механізму і створення за рахунок цього можливості суб'єктам господарювання здійснювати прибуткову діяльність, покращувати свої конкурентні позиції. Воно є складовою системи державного регулювання економіки країни в цілому. Проте, існує досить широке трактування його сутності.

Зокрема, В. Мойсєєв [18] вважає, що державне регулювання агропромислового виробництва – це вплив держави на виробництво, переробку і реалізацію продукції, а також на виробничо-технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва. Державне регулювання передбачає юридичну, організаційну, соціальну та іншу діяльність державних органів, скеровану на створення умов для продовольчої безпеки країни, підвищення суспільного добробуту [18, с. 29].

На думку Ю. Крупки [10], державне регулювання аграрного сектору – це форма державного впливу на агропромисловий комплекс країни шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на коригування економічної діяльності суб'єктів аграрного господарювання з метою досягнення сільським господарством максимальної ефективності для задоволення пот-

організаційного, соціального, правового та політичного забезпечення державою сприятливого середовища для формування та розвитку стійкого відтворення сільського господарства з метою постійного задоволення потреб населення країни в продуктах харчування і товарах народного споживання, вироблених із сільськогосподарської сировини. Роль держави полягає в тому, щоб за допомогою науково обґрунтованих форм, методів, важелів підготовки та перепідготовки кадрів створити сприятливе середовище формування істотного відтворення ефективних суб'єктів ринкових відносин в АПК країни, її регіонах, підприємницьких структурах [12, с. 2].

М. Латинін вважає, що механізм державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки – це спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових принципах і функціях, забезпечуючи за допомогою певних форм, методів і засобів ефективне функціонування системи державного регулювання для досягнення поставленої мети та розв'язання протиріч [12, с. 31].

І. Сурай вважає, що термін “державне регулювання аграрного сектору економіки” може розглядатися як частина державного управління аграрним сектором економіки, яке повинно проявлятися, насамперед, через непрямі економічні важелі впливу за допомогою нормативно-правового забезпечення

господарських процесів в аграрному секторі економіки [29, с. 48].

І. Архипенко [1] визначає державне регулювання аграрного сектора економіки як “опосередкований вплив держави на соціально-економічні процеси через закони і нормативні акти, підтримкою певного цінового, кредитного і податкового механізмів, механізму квотування експорту та імпорту, стимулювання ініціативи самих об’єктів управління, тобто “здійснюючи управління, держава регулює, а регулюючи – управляє” і звертає увагу на те, що державне управління торкається підлеглих об’єктів, тоді як регулювання – переважно непідлеглих об’єктів”. [1, с. 140].

Г. Є. Павлова розглядає державне регулювання “як сукупність методів, форм, інструментів реалізації стратегії розвитку держави щодо виконання вимог СОТ на різних рівнях управління: об’єднання підприємств, суміжних галузей, регіональному та національному з пріоритетом забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора” [21, с. 140].

важливіших складових державного регулювання економіки країни в цілому, яка через застосування притаманного їй інструментарію впливає на ефективність функціонування діяльності аграрних підприємств з метою досягнення ними необхідного рівня дохідності в умовах несприятливої ринкової кон’юнктури та зацікавленості у виробництві вигідних обсягів та асортименту якісної продукції для споживачів, яке забезпечує соціальну стабільність суспільства.

Ефективна реалізація політики розвитку аграрного сектора економіки досягається тоді, коли механізм державного регулювання формується на основі дотримання певних ключових принципів. На сьогодні не існує єдиного підходу до формулювання принципів державного регулювання аграрного сектора економіки. Проведені нами дослідження різноманітних їх класифікацій узагальнені у табл. 1.

Принципи державного регулювання реалізуються шляхом застосування відповідних форм та методів державного регулювання економіки і АПК

Таблиця 1

Класифікація принципів державного регулювання аграрного сектора економіки

Автор, джерело	Принципи
П. Саблук [26, с.60]	системності та комплексності; пріоритетності; принцип опору на науку.
С. Кисельов [7, с.179]	аграрного протекціонізму; поєднання економічних і соціальних цілей; програмного регулювання
М. Латинін [12, с.28]	пріоритетності та аграрного протекціонізму; системності й комплексності; передбачуваності й прозорості; послідовності й справедливості; зрозумілості та ефективності; екологічної доцільності.
Г. Мостовий [19, с.300].	аграрного протекціонізму; принцип поєднання економічних і соціальних цілей; поєднання індикативності і директивності; програмного управління; комплексності; поєднання добровільності й обов’язковості участі в програмах розвитку; єдності економічної політики держави щодо аграрного сектора.
А. Діброва [5, с.488]	аграрного протекціонізму; цільового характеру заходів регулювання; гармонізації економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників, споживачів і держави; системності; ефективності; адресності; передбачуваності; прозорості; гарантованості; справедливості; послідовності; екологічної доцільності; дотримання міжнародних зобов’язань.
Н. Шевченко [32, с.2].	законності; системності та комплексності заходів державного регулювання сільського господарства; передбачуваності й прозорості; послідовності й справедливості; зрозумілості та ефективності; ефективності; стабільності; адресності; мобільності державної підтримки аграрних товаровиробників; стимулювання; помірного протекціонізму розвитку сільського господарства; гарантування продовольчої безпеки; нарощування інвестиційного потенціалу та інноваційності; нарощування експортного потенціалу галузі; поєднання економічних та соціальних цілей.

Примітка. Складено автором за результатами дослідження

Державне регулювання аграрного сектора національної економіки, на думку А. Бейкун, можна визначити “як впорядковану адміністративно-, господарсько- та еколого-правовими нормами діяльність (що певним чином організована та врегульована) центральних, регіональних, місцевих та спеціалізованих уповноважених державних органів, що має нормативно окреслені статичні та вичерпні підстави, межі і форми державного втручання, і яка надає об’єктам регулювання можливість вибору бажаного і доцільного для них варіанту поведінки і спрямована на об’єднання і координацію зусиль суб’єктів та об’єктів для вирішення завдань політичного, економічного, екологічного наукового та соціального характеру з метою забезпечення продовольчої безпеки держави” [2, с. 12].

З проведених досліджень, державне регулювання аграрного сектора можна вважати однією з най-

зокрема. “Форми державного регулювання являють собою вид впливу держави на діяльність суб’єктів господарювання” [11]. Натомість методи – це сукупність засобів, прийомів впливу державних органів на соціально-економічні процеси для досягнення поставлених цілей і завдань. Методи державного регулювання аграрного сектора доцільно розподіляти на нормативно-правові, фінансово-економічні, адміністративні, організаційні, науково-методичні та інформаційно-освітні. Слід зауважити, що в теорії державного регулювання АПК зустрічається різна класифікація форм, методів та засобів, залежно від обраних критеріїв [3, с. 172], проте більшість науковців пропонують саме таку класифікацію (рис. 2).

Форми регулювання									
Інституційне	Бюджетно-податкове	Грошово-кредитне	Антимонopolно-конкурентне	Цінове	Інвестиційне	Зовнішньо-економічне	Екологічне	Соціально-економічне	
Методи регулювання									
Нормативно-правові		Фінансово-економічні		Адміністративні		Організаційні		Науково-методичні	Інформаційно-освітні
Засоби регулювання									
Державне замовлення		Державне завдання		Ліцензування		Патентування		Квотування	
Сертифікація		Стандартизація		Застосування нормативів та лімітів		Встановлення державних фіксованих цін (тарифів)		Встановлення граничних рівнів цін (тарифів)	
Встановлення граничних відхилень від державних фіксованих цін (тарифів)		Надання інвестиційних пільг		Надання податкових та інших пільг		Надання дотацій і компенсацій		Надання цільових інновацій та субсидій	
Сфери регулювання									
Формування правил і процедури входження на ринок і виходу з нього суб'єктів господарювання, їх створення і ліквідації		Установлення дозвільної системи на проведення певного виду діяльності			Збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин		Стан і достовірність бухгалтерського обліку та звітності аграрних підприємств		
Свочасність та повнота обов'язкових платежів у бюджеті і державні цільові фонди		Формування правил щодо обсягу і процедури подачі обов'язкової звітності			Додержання суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни		Додержання податкової дисципліни та вимог валютного законодавства		
Ціноутворення з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги		Товарно-грошові відносини для контролю і обмеження грошових і товарних потоків			Стан конкуренції з питань додержання антимонopolно-конкурентного законодавства		Земельні відносини з використання і охорони земель		
Безпека виробництва, зайнятості і використання трудових ресурсів		Охорона і відтворення навколишнього середовища			Пожежна і санітарно-гігієнічна безпека		Дотримання стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності		

Рис. 2. Форми, методи, засоби і сфери державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України [11]

М. А. Латинін вважає, що форми, методи та засоби, подані на рис. 2, “мають стати сьогодні основою механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України в сучасних умовах господарювання” [11].

Світова практика державного регулювання аграрного сектора економіки засвідчила існування різних форм державного впливу на виробника. Так, високорозвинуті країни, які традиційно експортують сільськогосподарську продукцію (США, Канада, Австралія) і прагнуть зберегти своє місце на ринку, посилюють підтримку вітчизняного фермерства. Країни, які традиційно імпортують значну частину продуктів харчування (Японія, Норвегія, Австрія та ін.) прагнуть зменшити залежність від країн-експортерів, підтримуючи власного товаровиробника. На різних етапах економічного розвитку держави змінюють рівень підтримки (посилюють або зменшують) власного сільського господарства.

Сьогодні функціонування механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора України показує, що він базується на багатьох важелях перспективного характеру. Проте не все так добре, як здається на перший погляд. “...Державні механізми регулювання розвитку аграрного сектора, які застосовуються сьогодні, досить часто є недовірними, недостатніми та такими, що не використовуються повною мірою як з об’єктивних, так і суб’єктивних причин” [11].

Недосконалість механізму державного регулювання підтверджує науковець А. Лопатинська, яка розглядає це питання через призму проблем розвитку аграрного сектора України в сучасних умовах (табл. 2) [14].

Ми вважаємо, що ці проблеми обов’язково повинні бути враховані у процесах державного регулювання та стратегічного планування, зокрема, при розробці стратегії розвитку аграрного сектора та його суб’єктів господарювання, адже їх наявність ще раз говорить про слабку систему державного ре-

гулювання “через відсутність стратегії розвитку галузі, послідовної державної політики щодо підтримки розвитку аграрного сектора, безсистемність і некомплексність розв’язання завдань аграрної реформи, відсутність зваженої державної політики розвитку села та механізмів її реалізації” [12, с. 2].

Важливу роль у системі державного регулювання аграрного сектора економіки відіграє підтримка відповідного рівня цін і забезпечення цінової рівноваги в аграрному секторі. Цінова політика в Україні поки що не має визначеної концепції. Існуюча система контролю за цінами неефективна і зводиться до виявлення динаміки фактичних цін та правильності їх визначення. Цінова ситуація в країні не прогнозована. Немає регіональних особливостей у цінових відносинах, незважаючи на відмінності в природнокліматичних та економічних умовах господарювання.

Державне регулювання цін в Україні здійснюється в умовах порівняно високого попиту на сільськогосподарську продукцію, продукти харчування та спаду виробництва. Наявна система цін не відшкодовує високих витрат на виробництво сільськогосподарської продукції [31].

В Україні цінові інтервенції здійснюються, переважно, з метою недопущення росту цін, що призводять до збитків для аграріїв, у той час, як у практиці зарубіжних держав такий механізм застосовується для підтримання мінімального рівня цін. Така політика потребує значних витрат державного бюджету, як на забезпечення інституційної складової механізму (утримання Аграрного фонду), так і безпосередньо на цінові інтервенції [24].

У більшості країн світу система державного регулювання цін майже однакова і зводиться до запровадження нижніх і верхніх меж ціни, індикативних або умовних цін, які держава прагне підтримувати. Інструментом такого регулювання є політика скуповування або продажу продукції (товарна інтервенція). Така система цінового регулю-

Таблиця 2

Проблеми аграрного сектора України в сучасних умовах [14]

Вид проблеми	Сутність проблеми
Макроекономічні	Недостатня оцінка ролі аграрного сектора в економіці України
	Недосконалий механізм державного регулювання аграрного сектора
	Диспаритетні відносини аграрного сектора з іншими секторами національної економіки
	Відсутність налагоджених взаємовідносин між різними ланками аграрного сектора
	Недостатньо розвинена інфраструктура аграрного ринку
Мікроекономічні	Недостатнє інвестиційне забезпечення аграрних підприємств
	Обмеженість доступу аграрних виробників до кредитних ресурсів банків, а також подорожчання цих ресурсів
	Низька ефективність використання сільськогосподарських угідь
	Нерозвинена інфраструктура заготівлі й збуту агропродовольчої продукції
	Збільшення спекулятивного попиту на аграрну продукцію як з боку вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів
Природнокліматичні та екологічні	Зростання собівартості вирощеної та реалізованої агропродовольчої продукції
	Зміна структури агроландшафтів
	Зменшення площі земель, придатних для ведення сільського господарства
	Дисбаланс між інтенсивним та екстенсивним розвитком аграрного сектора
	Забруднення й інтоксикація земельних і водних ресурсів
Соціально-економічні	Зменшення природного біорізноманіття
	Занепад села і його інфраструктури
	Недостатня увага держави до соціальних і економічних проблем сільського населення
	Зростання соціальної напруги на селі

вання широко використовується у США на зерновій культурі, молоко, сир, масло та ін. Конгрес визначає рівень умовної ціни кожного виду сільськогосподарської продукції, і якщо ринкові ціни опускаються нижче цього рівня, то продукти скуповує держава.

І. Колеснікова, досліджуючи досвід державного регулювання аграрних цін у деяких країнах ЄС, стверджує, що останні є основним напрямком регулювання аграрного ринку. Так, в Польщі та Чехії, як зазначає автор, створені спеціальні державні агентства (фонди), які для підтримки ринкових цін і гарантування додаткового прибутку фермерам за спеціальною програмою здійснюють інтервенційні операції під час перенасичення відповідною продукцією внутрішнього ринку країни. Агентства також встановлюють експортні субсидії на експорт сільськогосподарської продукції. В Австрії державне регулювання цін здійснюється на основі закону "Про ціни", яким визначено види сільськогосподарської продукції, за якими встановлюються максимальні й мінімальні ціни. Регулювання цін на ринку молока, зерна і м'яса здійснюється через спеціально створені організації: молочний фонд, зерновий фонд, комісію з тваринництва і виробництва м'яса. Це самостійні адміністративні одиниці зі статусом юридичної особи (за винятком комісії), до складу яких входять представники Міністерства сільського і лісового господарства, Міністерства фінансів, Федеральної палати економіки. Вони визначають максимальний і мінімальний рівень цін на сільськогосподарську продукцію; регулюють пропозицію продукції на ринку; видають експортні та імпорتنі ліцензії; вирішують питання про надання експортних субсидій на продукцію. Жорстка державна політика щодо регулювання цін на сільськогосподарську продукцію реалізується в Японії, де держава намагається максимально знизити аграрний імпорт шляхом уведення високого рівня протекціонізму [8, с. 133].

Особливість політики ціноутворення в аграрній сфері країн Європейського Союзу полягає у врахуванні умов кризи надвиробництва сільськогосподарської продукції, що зумовлює потребу підтримки національних товаровиробників. В країнах-членах ЄС – широко використовується державне субсидування експорту деяких видів сільськогосподарської продукції, яке має не економічне, а соціальне навантаження. Це робиться з метою уникнення розорення нерентабельних і малорентабельних господарств.

В Україні практично відсутня державна підтримка сільського господарства через субсидії чи мінімальні ціни на сільськогосподарську продукцію. Єдиною реально діючою формою підтримки сільського господарства є податкові пільги. Зменшення пільг поставить український сектор АПК у не вигідне становище, порівняно з підприємствами інших країн. У ЄС щороку витрачається близько 57 млрд євро на субсидії сільгоспвиробникам у рамках Спільної сільськогосподарської політики. В цілому на кожні 5 євро, що заробила галузь, держава доплачує 1 євро. У США діють прямі дотації фермам та оплата страхування втрати врожаю. Загальний обсяг допомоги сягає 20 млрд дол. США на рік. У Росії діє програма державної підтримки сільського господарства, яка передбачає компенсацію за добрива, корми, процентні ставки по кредитах та ін. "...В більшості розвинених країн поширеною є практика державного фінансування придбання засобів виробництва для сільського господарства. Так, у США встановлюються диференційовані ціни на дизельне паливо для фермерів. У Канаді податкові пільги і субсидії забезпечують фермерам ціну на паливо на рівні 50-60% від роздрібною. У країнах ЄС встановлені цінні дотації на придбання техніки, модернізацію ферм, меліорацію земель. У Китаї також під контролем держави перебувають ціни на ресурси та засоби виробництва для аграрного сектора" [12]. Натомість в Україні практично відсутні програми прямих дотацій галузі чи підтримки мінімальних цін на продовольство. Обсяг субсидій у валовій доданій вартості сільського господарства в ЄС становить 21%, у США – 12%, в Росії – 11%, в Україні – менше 1%. Тому збереження податкових пільг є критично важливим для конкурентоспроможності галузі на зовнішніх ринках, однак податкові пільги для АПК завершуються у 2018 році [24].

Крім того, в Україні існує нерівномірний розподіл коштів на підтримку сільськогосподарських виробників. Більшість субсидій спрямовується великим підприємствам, в той час, коли саме малі та середні виробники виконують соціальну функцію забезпечення культурних та господарських традицій сільського розвитку, утримання зайнятості в сільській місцевості та вносять значний вклад у формування продовольчих ресурсів держави.

З огляду на проблематику державного регулювання вітчизняного аграрного сектора, ми пропонуємо такі напрямки вирішення питань щодо його стану (рис. 3):

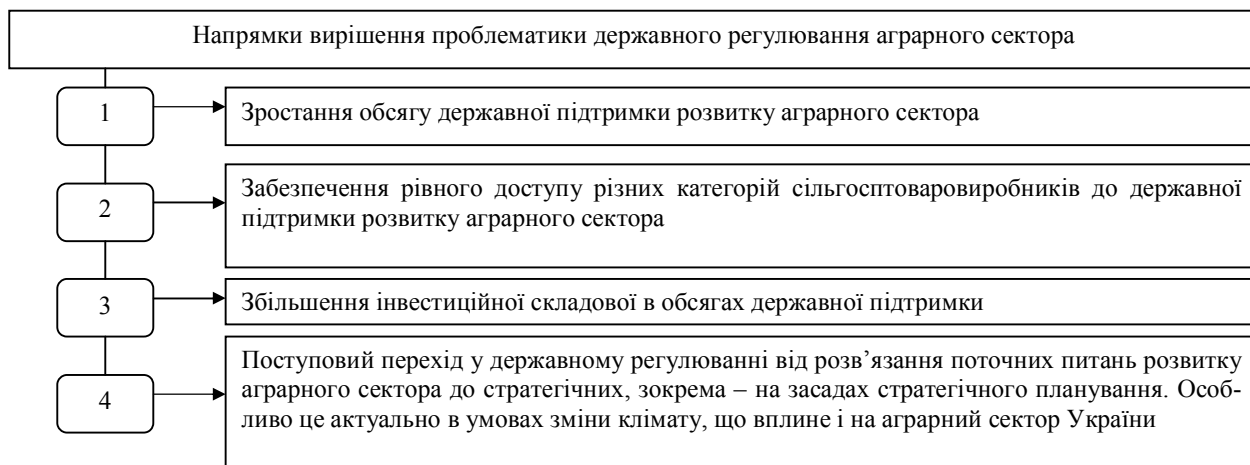

Рис. 3. Основні напрями вирішення проблематики державного регулювання аграрного сектора України
(складено автором за [24])

Отже, як показали дослідження, державне регулювання розвитку вітчизняного аграрного сектора при його визначальній вагомості та важливості має окремі неузгодженості. Так, на нашу думку, не викликає сумніву необхідність збільшення обсягу державної підтримки сільгосптоваровиробників. Водночас, не менше значення має забезпечення прозорості та умов рівної доступності різних категорій господарств до державного фінансування.

Аграрна політика підтримки повинна бути більше сфокусована на питанні ефективності бюджетних програм підтримки, чіткому визначенні індикаторів для оцінки результативності кожної бюджетної програми, ніж на збільшенні бюджетного фінансування галузі [25, с. 202].

Висновки. Проведені нами дослідження дали змогу вивчити особливості державного регулювання, а саме його сутність, мету, завдання, інструментарій, проблемні питання, а також шляхи їх вирішення. Нами було запропоновано власне визначення державного регулювання аграрного сектору економіки України. Інструментарій механізму державного регулювання аграрного сектору згруповано та узагальнено на рис. 2 та у табл. 1.

Перелік проблемних питань, які існують сьогодні в агропромисловому комплексі, вказують на низьку ефективність функціонування механізму державного регулювання. Тому, на нашу думку, головні зусилля держави повинні бути спрямовані на зниження залежності внутрішнього продовольчого ринку від змін світової кон'юнктури. При цьому обмежений протекціонізм з боку держави повинен служити для створення умов для ефективного розвитку вітчизняного агропромислового комплексу з урахуванням ринкових законів.

Значну увагу з боку держави необхідно приділяти контролю та вирівнюванню цінової політики з метою стимулювання виробників. Цінові відносини повинні будуватися на поєднанні вільного ціноутворення і державного регулювання цін і формуванні їх під впливом попиту та пропозиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко І. “Аграрний сектор економіки” та “державна аграрна політика” як наукові поняття у структурі світогляду суб'єктів державного управління / І. Архипенко // Держава і ринок : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/3/03.pdf>.
2. Бейкун А. Л. Чинна проблематика правового значення категорії “державне регулювання” з позиції необхідності забезпечення екологічно сприятливого режиму господарювання в аграрній сфері національної економіки / А. Л. Бейкун : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirmik/2.2013/21.pdf.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Перун, 2005. – 728 с.
4. Гайдуцький П. І. Аграрна реформа в Україні / [П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін. ; за ред. П. І. Гайдуцького]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
5. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика : монографія / А. Д. Діброва. – К. : Формат, 2008. – 488 с.
6. Кейнс Д. Кейнсианское учение о государственном регулировании экономики : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/economy/00258120_0.html.
7. Киселев С. В. Государственное регулирование сельского хозяйства в условиях переходной экономики : научное издание / С. В. Киселев. – М. : Институт экономики РАН, 1994. – 179 с.
8. Колеснікова І. В. Проблеми розвитку аграрного сектора України та їх подолання / І. В. Колеснікова // Вісник СевНТУ : зб. наук. праць. – Вип. 138/2013. – Севастополь, 2013. – С. 132-134. – (Серія : Економіка і фінанси).
9. Крылов В. С. Государственное регулирование агропромышленного производства объективное требование рыночной экономики / В. С. Крылов // Достижения науки и техники АПК. – 2002. – №4. – С. 2-7.

10. Крупка Ю. М. Аграрне право України : навч. посібник / Крупка Ю. М. ; [за наук. ред. Н. Р. Малишевої]. – К. : Університет “Україна”, 2006. – 160 с.
11. Латинін М. А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України / М. А. Латинін // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – № 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-2/>.
12. Латинін М. А. Удосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України / М. А. Латинін: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/2/06.pdf>.
13. Лист Фридрих. Национальная система политической экономики / Фридрих Лист; [пер. с нем.]. – СПб. : Мертенс А. Э., 1891. – 452 с.
14. Лопатинська А. Ю. Пріоритетність видів державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України / А. Ф. Лопатинська // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://innoveconom.in.ua/archive/InnEco_3-41/17.pdf.
15. Маркс К. Капитал. Критика политической экономики / К. Маркс. – Т. 1. Кн. 1. – М. : Политиздат, 1978. – 907 с.
16. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. – № 4 (186). – С. 3-18.
17. Мозиас П. Внешнеторговая политика Китая в ВТО / П. Мозиас // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 12. – С. 64-68.
18. Моисеев В. Е. Теория государственного регулирования сельского хозяйства / В. Е. Моисеев. – М. : ВИАПИ им. А. А. Никонова, 2005 – С. 28-29.
19. Мостовий Г. І. Агробізнес: державне регулювання : монографія / Г. І. Мостовий. – Х. : Основа, 2002. – 300 с.
20. Mueller R. D., Mueller J. D. Increasing the Validity of Post Command Economy Research and Application / Mueller R. D., Mueller J. D. // Marketing in Central and Eastern Europe. – 1966. – Volume 1. – P. 7-27 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua/>
21. Павлова Г. Є. Державне регулювання аграрного сектора як складова системи регулювання економіки України / Г. Є. Павлова : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_DWS_2013/Economics/15_149177.doc.htm.
22. Пасхавер Б. Проблеми ціноутворення і фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва / Б. Пасхавер // Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення : мат-ли наук.-практ. конф. – К. : ОІЕ НАНУ, 2005. – С. 419-433.
23. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
24. Програма розвитку АПК України на період до 2020 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uagra.com.ua/wp-content/uploads/2014/02/APK-STRATEGY_02.2014.pdf
25. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція : [монографія] / [В. О. Точилін, Т. О. Осташко та ін. ; за ред. д-ра екон. наук проф. В. О. Точиліна]. – К. : НАН України, Ін-т економіки та прогнозування, 2012. – 552 с.
26. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19-37.
27. Самуельсон П. Економіка : підручник / Самуельсон П. – Львів : Світ, 1993. – 496 с.
28. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с.
29. Сурай І. Поняття державного управління аграрним сектором економіки України / І. Сурай // Вісник НАДУ : зб. наук. праць ; [за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева]. – Вип. 2. – К. : НАД, 2003. – С. 259-270.
30. Фридман М. Введение в американское право / М. Фридман. – М. : Мысль, 1992. – С. 97-98.
31. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посібник / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.
32. Шевченко Н. О. Особливості державного регулювання аграрного сектора економіки в країнах ЄС / Н. О. Шевченко // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2011. – № 2. – С. 143-150.